

Antiquae Lectionis Tomus ...

Bipartitus, In Quo L. Vetera Monumenta, Nunquam Visa, Pauculis Exceptis -
Quorum Catalogum versa pagina indicat

Canisius, Heinrich

Ingolstadii, 1604

35. Alcuini Dialectica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64177)

FLACCI

ALBINI,

SEV

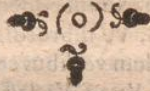
ALCVINI

DIALECTICA,

ET

GRAMMATICA,

*Nunc primum ex membranis celeberrimi Monasterii S. Galli
evulgata.*

dd

Ad

Ad Lectorem.

H monumentis Alcuini, quorum non pauca peris reliquit, nonnulla iam typis excusa sunt, nonnulla aut penitus perierunt, aut adhuc bibliothecarum vinculis constricta, operam eruditorum expectant, ut immeritis illis pedibus manicisque exsoluantur, quod eadem in luce versari, & per ora doctorum liberè volent queant. Et quidem tertio Tomo bibliothecæ SS. Patris exstant Alcuini *Questiones in Genesim. Commentaria in Zachariam. Epistola ad Odwinum presbyterum de Baptismi sacramento. Epistola ad Carolum Magnum de ratione Septuagesimæ, Sexagesimæ & Quinquagesimæ.* Et eiusdem argumenti altera Epistola ipsius Caroli ad Alcuinum *Liber de diuinis officiis, Epistola de ratione ad Eulaliam. Epistola ad Davidem hoc est, Caroli Magnum, de discrimine inter æternum & semipternum & de virtutibus & vitiis ad Guidonem Comitem. Liber de scripturis principalibus. Questiones ad Fredegisum de S. Trinitate. Libri de fide sanctæ & indiuiduæ Trinitatis ad Carolum Magnum.*

Præter hæc alibi exstant eodem Alcuino auctore sequentia opera, *Vita S. Wilibrordi apud Surium Tomo soluta oratione. (Eadem verbis conscripta asseruat bibliotheca S. Galli) Vita S. Vedasti apud Surium Tomo Commentarii in Euangelium S. Ioannis, excusæ Argentiniæ 1527. teste Epitome Gesneriana. Manuscriptos reperire est in bibliotheca S. Galli, Cod. memb. elegantissimo tractere. Commentarii in septem Psalmos penitentiales & in Psalm. 118. Parisiis editi, 1547. Homilia in Euangelio Dominicalia, quàm sanctorum ex variis Doctoribus*

HOLLANDIA
 27

lectæ. Disputatio cū Carolo Magno de Rhetorica & virtutibus anno 1339. impressa; quæ nuper etiã Parisiis prodijt hoc titulo. *Alcuini sive Albini de arte Rhetorica Dialogus*. Interlocutorum partibus funguntur Carolus Magnus & Albinus. In cod. m. s. Galli hic titulus præfigitur. *Disputatio de Rhetorica, & de virtutibus, sapientissimi Regis Caroli, & Albini Magistri*. Titulum præeunt isti versus, nescio num à manu Alcuini.

Qui rōgo civiles cupiat cognoscere mores,

Hæc præcepta legat, quæ liber iste tenet.

Scripserat hæc inter curas Rex Carolus aula,

Albinusq; simul, hic dedit, ille probat.

Vnum opus amborum, dispar si causa duorum,

Ille pater mundi, hic habitator inops.

Non temnas modico lector pro corpore librum,

Corpore præ modico mel tibi portat apis.

Nos etiã tomo primo Antiquæ lectionis volumen Epistolarum Alcuini luce donauimus: cui nunc in hoc tomo quinto addidimus insignẽ eiusdẽ Alcuini epistolã de confessione, ipsulq; Dialecticã, vel Logicã; Dialogi forma itidẽ cõscriptã; & demũ Alcuini Grãmaticã, dignã pfecto, q̃ inter cætera eius opera sedẽ inueniat. Si enim Grãmatica S. Augustini, & venerabilis Bedæ locũ habet inter libros S. Augustini & Bedæ; si q̃ Cassiodorus de Grãmatica, de Orthographia, de tropis & schematib^o scripsit, meritò veneramur & amplectimur, cur par honor non haberetur Grammaticæ Alcuini obreuerentiam, partim vetustatis, partim tãti scriptoris; qui more S. Augustini, Bedæ & Cassiodori omnibus omnia factus est; Theologis Theologus, Dialecticis Dialecticus, Musicis Musicus; Rhetor Rhetoribus, Grammaticis Grammaticus, atq; adeò puer pueris, vt omnes lucrifaceret. Nec dubito, quin Alcuinus ad

dd a

excm

exemplum S. Augustini & Bedæ sese conformare voluit; ut sicut illi de omnium liberalium disciplinarum genere præceptiones tradiderunt, ita & ipse nihil litterarum religioso viro dignum intactum relinqueret.

Cæterum præter hæc multa alia scripsisse fertur Alcuinus. Trithemius enumerat sequentia: *In Cantica Cantorum*. *In epistolas S. Pauli lib. 14.* *In Apocalypsin Iohannis lib. 1.* *De prædicatione filiorum Dei librum 1.* *Speculum parvulorum lib. 1.* *De mysticis dogmatibus lib. 1.* *De nominum Dei proprietate lib. 1.* *De chiridion in quosdam Psalmos.* *De artibus liberalibus lib. 1.* *Alcuinipulos Dialogum.* Longè plura Alcuini opera per centesimæ ætatis reticus Balzus Centuria secunda scriptorum Britannia, qui Grammaticam, quam modò publicamus, etat hoc titulo. *De octo partibus lib. 1.* *Audiamus te dicitur.* Utinam existeret, qui Alcuini omnia monumenta in lucem erueret, vel saltè illa, quæ iam sunt eruta, vnum in volumine colligeret, collectaq; simul vulgaret; ne temporis succedente denuò dispergantur, ita ut vix amplius reperiri, & in lucem adduci queant. Caueat autem, quisquis hoc labori succubavit, ne inscriptione deceptus, opuscula quædam non Alcuino attribuat, quæ ex officina Pseudoalcuini profecta sunt. Et quis ille suppositus Alcuinus? Caluinus, si nescis. Is enim exigua litterarum metathesi nomen Alcuini in præteritio per summam fraudem & imposturam usurpavit, & in multis & artibus quibusdam suis fallacissimè præscripsit. Sed deprehensa iam dudum est vasa illa vulpecula. Porro Dialogo de Dialectica (qui numquam vspiciam typis delictus) si prorsus fuerit, explorare non potui præponuntur in Codice S. Galli isti versus, & quidem cum hac epigraphe.

VERSUS Albini.

Ne lege, qui veterum cupias cognoscere sensus,
Ne quicumq; capis, rusticitate careat.

Nolo meus lector segnis sit, nolo superbus.

Deuoti & humilis pectoris antra celo.

Has rogo diuitias Sēphie non temnat amator.

Nauita quas pelagi portat ab orbe suo.

Et si fortasse versus isti referendi sunt ad Rhetoricam
disputationem Alcuini, quæ in codice S. Galli proximè
antecedit: Nam sequentes versus, qui ibidem leguntur,
ad Dialogum de Rhetorica pertinere, luce clarius est, vbi
signum p seu p denotat Carolum Regem, L Alcuinum.
Alternis enim loquuntur Carolus & Alcuinus.

L O vos est atas iuuenes, quibus apta legendo.

Discite, cuncti anni more fluentis aqua.

Atque dies dociles vacui non perditis rebus.

Nec redit vnda fluens, nec redit hora ruens:

Florat in studiis virtutum prima iuuentus,

Fulgeat vs magno laudis honore senex.

p Vcere, quisq; legas librum, felicibus annis

Quictorumq; memor dic miserere Deus.

L Sinostram lector festinam tollere quaras,

Robora de proprio lumine tolle prius.

p Disce tuas iuuenis, vt agas facundia causas,

Vt sis defensor, cura, salusq; tuus.

L Disco precor iuuenis motus, moresq; vetustos,

Laudetur toto vs nomen in orbe tuum.

dd 3

DIA-

DIALECTICA ALCVINI DI
alogo conscripta.

Interlocutoribus

KAROLO MAGNO & ALCVINO.

*A. Alcu-
num. K.
Karolum
Magnum
denotat.*

f. e. fo.

*f. Ecclesia-
re.*

Quia mentionem Philosophia in priore disputationis nostrae
mone fecimus, videtur condignum, Magister, ut aliquando
tiore indagacione de ea disputare incipiamus. **A.** Faciamus si con-
videatur sapientia condignum. **K.** Primo omnium die vnde dicitur
Philosophia. **A.** Ab amore sapientia: Graeci *philon* amorem, *sophi-*
am sapientiam vocant. **K.** Dic eius quoque definitionem. **A.** Philo-
sophia est naturarum inquisitio, rerum humanarum, diuinarum
cognitio; quantum homini possibile est assimare. Est quoque Philo-
sophia honestas vitae, studium bene viuendi, meditatio mortis, me-
temptus saeculi, quod magis conuenit Christianis, qui saeculi amara
ne calcata disciplinabili similitudine futurae patriae viuunt. **K.** Et
materia constat? **A.** Scientia & opinio. **K.** Scientia quid est? **A.**
Scientia est, cum res aliqua certa ratione percipitur, ut Eclipsis
lunaris corporis obiectum est. **K.** Opinio quid est? **A.** Opinio est,
cum incerta res latet, & nulla firma ratione diffiniri potest, ut magi-
tudo caeli, vel profunditas terrae. **K.** In quot partes diuiditur Philo-
sophia? **A.** In tres. Physicam, Ethicam, Logicam. **K.** Haec quae
latino ore exprime. **A.** Physica est naturalis. Ethica moralis. Logica
rationalis. **K.** Officia singularum specierum pande. **A.** In Physica
gigitur causa quarendi. In Ethica ordo viuendi. In logica ratio intel-
gendi versatur. **K.** In quot species Physica diuiditur? **A.** In quatuor
Arithmetica, Geometria, Musica, Astronomia. **K.** In quot
partes diuiditur Ethica? **A.** In quatuor quoque: Prudentiam, Iustitiam,
Fortitudinem, Temperantiam. **K.** Logica in quot species diuiditur?
A. In duas, in Dialecticam, & Rhetoricam; in his quippe generantur
tribus Philosophiae, etiam eloquia diuina consistunt. **K.** Quomodo
A. Nam aut de natura disputare solent, ut in Genesi, & in Ecclesia-
sten; aut de moribus, ut in prouerbis, & in omnibus scripturae libris.

de Logica, pro qua nostra Theologicam sibi vendicant, vt in cantico
 cancticorum, & sancto Euangelio. K. Theologica quid est? A. Theo-
 logica est, quæ Latine inspectiua dicitur, qua supergressi visibilia, de
 diuinis & cœlestibus aliquid mente solum contemplantur. Nam in
 has quoque duas partes Philosophia vera diuiditur, id est, inspectiua,
 & actualis. K. Actualis quæ est? A. Actualis est, quæ in opera-
 tionibus huic vitæ mortali necessariis consistit. Per hanc igitur mos ho-
 nestus viuendi appetitur, & instituta ad virtutes tendentia exercentur;
 per illam verò Deus amatur, spe & fide colitur. K. Quis est qui Phi-
 losophiam detrahere audeat? A. nullus sapiens. K. Verè nullus sapi-
 ens. Sed pergamus ad Dialecticæ artis inquisitionem, & primum dic-
 quid sit Dialectica. A. Dialectica est disciplina rationalis, quærendi,
 diffiniendi, & disserendi, etiam & vera à falsis discernendi potens. K.
 Vnde dicta est Dialectica? A. Dicta est Dialectica, quia in ea de dictis
 disputatur. nam *lecton* dictio dicitur. K. quid est inter Dialecticam &
 Rhetoricam? A. Dialectica est & Rhetorica, q̄ in manu hoīs pugnas ad-
 stricū, & palma distensa. Illa breui oratione argumēta concludit. Ista
 facundia campos sermone copioso discurrit. Illa verba contrahit, ista
 distendit. Dialectica siquē ad inueniēdas res acutior. Rhetorica ad inue-
 tas* dicēda facundior; illa raros & studiosos requirit; hæc frequenter
 procedit in turbas.

f. Philo-
sophic.

f. dicendam

De speciebus Dialecticæ.

KAROLVS.

Q Vot sunt species Dialecticæ? A. Quinque principales. *Isagoge,
 Categoriz, syllogismorū formulæ & diffinitiones, topyca, peti-
 ermenia.

2.
 * Hæc erāt
 supra scri-
 ptæ in intro-
 ductione,
 Etiones,
 Prædica-
 mēta, Ana-
 lytica pri-
 ma, id est,
 resolutio-
 ria, Analy-
 tica secun-
 da, Sedes
 subaudi ar-
 gumento-
 rā. De In-
 terpretati-
 one.

De Isagogi.

KAROLVS.

Q Væ sunt Isagoge? A. Isagoga quippe latinè introductio dicitur.
 K. Quid significat introductio? A. Introductio est, quæ sensum
 nostrum p̄ varias diuisiones rerū cōmunium ad proprietatē cuiuslibet
 rei introducit. K. Quæ sunt partes eius? A. videlicet, genus, species,
 differentia, accidens, pprium. K. Genus quid est? A. Genus est proprie,
 quod speciebus differt; Et quid sit ea substantia, de qua quæris, com-
 muni vocabalo ostendit. Vt animal: Per singulas enim species, id est,
 hominis, equi, bouis, leonis, & cæterorum, Genus est animal, & aqua-
 liter

one.

liter de omnibus prædicatur. K. Quid est species? A. Species est quod de pluribus & differentibus numero, non specie in eo quod sit prædicatur. Nam de Socrate, Platone, & Cicerone æqualiter homo prædicatur. Vna species hominum est secundum naturam, multi secundum numerum. K. Quid est differentia? A. Differentia est, quæ quale sit hoc vel illud animal ostendit. Vt si querimus qualis sit homo, dicimus, animal rationale & mortale. In his enim duobus, ab omnibus aliis animantibus scernitur. In eo quod est rationale, segregatur ab omnibus ratione non utentibus, dum est mortale, in eo ab Angelis differt; Angeli enim rationales & immortales sunt; animalia verò & cætera mortalia sunt & non rationalia. Vno autem solus ex vtriusque constat: hoc habens cum Angelis commune, illud cum cæteris animantibus. O mirum animal, vna præ cælesti, & altera terrenum! K. Quid est proprium? A. Proprium est, quando vna quælibet species naturaliter aliquo certo additamento designari potest, & ab omni aliarum specierum communiione separari. Vt solius hominis proprietas est, risibile esse. Et sciendum, quod singulare proprium semper circumuerti posse necesse est. Vt patet: quidquid homo est, risibile est. Et, quicquid risibile est, homo est. Et hæc circumuersio necessaria dicitur. Nec ita rationale circumuerti potest. Dicere verò possumus, quidquid homo est, rationale est; non tamen conuerso ordine rectè dicere possumus; Quicquid rationale est, homo est. Quia Angeli rationales sunt, non tamen homines sunt. K. Quid est accidens? A. Accidens est, quicquid accidit vel accidit præter substantiæ corruptionem, vt color candidus, vel niger, calor vel iacere; esurire vel fatiari, & cætera talia. Sunt quoque accidentia quæ sic accidunt, vt penitus non recedant, vt proceritas vel breuitas corporis, & cætera, quæ in singulis quoque membris inseparabiliter aduertiens accidunt, vt curuitas nasi, latitudo vel angustia oris, soccitas oculorum, æqualitas superciliorum, & alia multa. K. Has quoque partes vno quolibet exemplo coniunge. A. Genus est, vt animal: Est enim vocabulum generale, commune omnium animantium. Species est, vt homo; sua enim quadam specie separatur a cæteris animantibus. & genus est totum, vt puta, tota vniuersitas animalia dicimus; species quidem pars est, vt homo, pars quædam animalium homo est. Differentia, rationalis mortalis; his enim duobus superius diximus, differt homo à cæteris animantibus. Proprium est, quia ridere præter hominem nullius naturaliter animalis est. Accidens

f. risibile esse.

f. circumuerti.

est, vt color in corpore, doctrina in animo; hæc enim temporum varietate & accidunt, & mutantur. K. Quomodo ex his quinque partibus oratio plenæ sententiæ coniungi debet? A. Itaq; homo est animal rationale, mortale, risibile, boni, maliq; capax; Sic etiam in omni oratione substantiali tam diu interponere debemus species & differentias, quamdiu seclasis omnibus, quæ idem esse possunt, quod inquiris, & ad id perueniatur, vt proprietates eius substantiæ certa teneatur, quam diffinire cœpisti; Hæc enim commentatio sermone de Isagogis Porphyrii dicta sufficiant. Nunc ordo postulat ad Aristotelis categorias nos transire.

De Categoriis.

KAROLVS.

Sequamur ordinem & eius nobis nominis primo pande Etymologiam. A. Categoriæ græcè, latinè prædicamenta dicuntur. K. Quid significas, dum dicis prædicamenta? A. Dum de qualibet re loquor, tum de ea prædico, sicut Philosophi voluerunt intelligi. K. Quot modis fit illa prædicatio, quam locutionem, vt mihi videtur, nominare possumus? A. Rectè tibi videtur. Duobus modis fit locutio nostra, aut de substantia, aut de accidentibus. K. Vnde dicitur substantia? A. Substantia dicitur, quia subsistit, vt est vnaquæque natura, in sua proprietate. K. Quot sunt accidentia? A. Corporalibus naturis VIII. K. Quæ? A. Quantitas, ad aliquid, qualitas, facere, pati, situs, vbi, quando, habere.

De VIII. Accidentibus.

HIS VIII. iunctis ad substantiam, quam Græci vocant vsian, fiunt X. Categoriæ. Et inter hæc X. verba quicquid homo loquitur, inuitabiliter inuenitur. Sed priusquam de his singulis disputare incipiamus, omonymorum legem, quæ categoriarum sunt instrumenta, videamus. K. Fiat, & primum pande interpretationes nominum, de illis tribus speciebus, quas in Grammatica legebamus, id est, omonyma, synonyma, polyonyma. A. Omonyma, æquiuoca, synonyma, vniuoca, polyonyma, pluriuoca latinè dici possunt. K. Eorum quoq; differentiam audire expecto. A. Ononyma sunt, cum duæ res commûne accipiunt nomen, rei verò interpretatione separantur, vt homo pictus, & homo verus; In his namq; vnum nomen est,

cc

ratio

*m. f. dispar
gia*

ratio vero vel interpretatio diuersa. cum enim dixeris, verum heros
 animal esse, quod mouetur, & cibum capiat, & ratione viget, cum
 nihil horum de pecto potes dicere; necessario videantur disparia. *disparia*
 nonyma vero sunt, quæ & nomine, & sui interpretatione iunguntur
 vt animal est, quod cibum capit, spirat, mouetur, & mortale est. In
 omnia de homine, de equo, & de boue similiter dici possunt. Poly-
 nyma sunt, quando nomina multa vnam rem significant; neque
 differentia vel ratio redditur nominum, cur vnam rem tota nomina
 significant. Vt ensis, mucro, gladius, his quoque iunguntur Hecore-
 ma, æque nominibus res singulas significantia, sed in his ratio dis-
 sitatem nominum discernit, velut homo mortalis, terrenus. Hæc
 ab humanitate, mortalis à necessitate moris, terrenus à terra. In
 cuncta gignuntur. K. Ad quam speciem propria nomina pertinent?
 A. Regulariter scire debemus, omnia propria nomina communiter
 posse, & omonyma vocari; vt Cicero non vnus, sed plures, sed
 & proprietate quadam discernendi sunt; Quis sit ille, & quis alius, &
 quis tertius Cicero, vt alium crassum dicas, alterum tenuem, vel ho-
 gus dicatur alius, alter breuis, candido colore quis, alter nigro. No-
 monyma quot modis fiunt? A. Duobus, aut fortuito fiunt, aut
 minum voluntate nascuntur. K. Fortuito quomodo? A. Cum
 quodam casu simile quis alteri accipiat nomen. K. Quomodo vo-
 luntate? A. Cum similitudo nominis & industria imponentur. *disparia*
 fligitur. K. Si hæ partes plus possunt diuidi? A. horum autem quæ
 & industria vel voluntate nascuntur, quatuor sunt genera. *tanalogiam*,
 & *apoenos*, *profena*. K. Latina ore hæc aperiri. A. *tanalogiam*,
 pro parte, ab vno, ad vnum. K. Exemplis confirma. A. *tanalogiam*,
 Similitudo, vt homo pictus, & verus, sola in similitudine copulata
 pro parte, vt quo pacto principium animalis cor dicimus, ita prin-
 cipium aquæ fontem dicimus. pro parte quadam vtrique rei similitudo
 nominis videtur adiuncta; ab vno, cum dicimus, medicinale
 ferrū, medicinale præceptū, medicinalis scientia, medicinalis virtus, ab
 vno in cuncta descendunt. ad vnū est, ille medicus salubris est, illa hæ-
 ba salubris est, vt illa potio salubris est. Hæc enim coniuncta vni, ad
 salutem videntur attingere. K. Quia mihi perspicue nominum va-
 rietatem dixisti, superest, vt quæstionum rationem exponas. Quæ
 non nisi nominibus & verbis constare posse existimo: Ideo hæc
 partes principales esse, natura nos docet. nomen namque substa-

f. adfigitur

ἑικόν,
καὶ ἀνα-
λογία,
ἄφ' ἐνός,
πρὸς ἓν.
ἴσαπερ.

HOMINIS
 SIVE
 27

Etiam offendit; verbum, quid quisque faciat, quidue patiat. A. tribus ex fontibus omnes profluunt quaestiones; aut ab his quae sunt, aut ab his, quae percipiuntur, aut de his, quae dicuntur. Vna est substantiarum; quia sunt omnes res, quas natura peperit; altera sensuum, quia sensu percipi non possunt, nisi haec res, quae sunt, & quarum imagines animo formamus, & condimus; tertia dictionum. id namque quod quis concipit animo, lingua prosequenti demonstrat. ergo quamquam separatim haec tria nominentur, mixtam tamen de tribus disputationem debemus accipere. Nam de praecipis, qui loquitur, & originem rerum trahit, & praesidia orationis implorat. Sunt igitur illa, quae aut percipimus, sensibus corporis, aut mente & cogitatione colligimus; sensibus tenemus, quae aut videndo, aut contrectando, aut audiendo, aut gustando, aut odorando percipimus, mente cognoscimus tum quodlibet corpus, ut puta hominis vel animalis multis consistare ex partibus intelligimus, etiam vel crescere, vel senescere, modo anguriam, modo securo pectore conquirere, sanitate alias frui, alias dolores perpeti, peritum ex imperito, ex indocto doctum. K. Fortè haec sapientes propriis nominibus discernere voluerunt? A. Etiam. nam id quod corporali sensu discernitur, vsian, id est, substantiam dici iusserunt; illud autem quod animi tractatu solum colligitur, aut sepe mutatur, symbebicos, id est, accidens nominari maluerunt, vsian quoque ypocimenon, id est, subiacens appellare voluerunt. Illa vero quae accidunt, enypocimeno, id est, in subiacenti dixerunt. Necesse est verò accidentia in qualibet esse substantia. ideo illa substantia subiacens dicitur; illa vero accidentia, in subiacenti substantia, ut pote disciplina in animo, color in corpore, aut de illis, 9. accidentibus quodlibet, quae superius nominauimus. K. Debemus tamen ipsa accidentia, vel in ipsa vsia, vel extra vsian dicere esse? A. Alia in ipsa, alia extra intra vsian sunt ^{o d o s i a} qualitas, quãtitas, & situs. Hæc. n. sine ipsa esse non possunt. Mox enim ut hominem vel equum dixeris, aduerti necesse est bipedalem, aut quadrupedalem, album aut nigrum, stantem aut iacentem. Extra vsian vero sunt locus, tempus, & habitus. Nam in loco vel tempore esse aliquis, vestiri, vel armari, ab vsia separata sunt. alia sunt communia, id est, intra & extra vsian, ut relatio, facere, & pati; Maius verò & minus vnum in se habent, aliud extra se. Item facere & extra, & intra, ut cedere quisque dici non potest, nisi alterum cædat, similiter pati; cædi enim vel vti nullus potest, nisi ab altero patiat. K. Est ne alia horum accidentium differ^{m. s. p. a. g. o.} ₁₁₁₄ rentia?

se 2 rentia

rentia? A. Est. Ea enim, quæ insunt cuiq; aut in solo, & in
 aut in solo, & non in omni, aut in omni & non in solo, aut nec in
 nec in omni esse necesse est. Et has quatuor species Græci vocant, le-
 mocepanti; emonocepanti, expanti, eumono, cæte, &
 mōno, utipanti. K. Ut hæc exemplis planiora facias relin. A.
 si hominem quis definire volens, dicat, ritus esse capacem, hoc
 solo homine est, & in omni, solus namq; homo ridet, & cunctis
 re naturale est. In solo & non in omni, ut si quis diffiniens homi-
 capacem disciplinæ dicat esse: hoc in solo quidem homine
 potest, non tamen in omni: neq; enim omnes disciplinas didicit
 aliquas; In omni, & non in solo, ut si quis hominem diffiniens
 id esse hominem quod spirat, quod cibum capiat. hoc in omni
 dem est homine, non tamen in solo. Nam & pecudes cibum capiunt
 & feræ spirant. Nec in solo, nec in omni; ut si quis in hominis
 nitione id esse dicat hominem, quod album est, nec in solo, nec in
 ni est, neq; enim aut homo solus candidus inuenitur, & non bo-
 equus, aut omnis homo albus est. K. Quæ ex istis speciebus con-
 rem in vsa faciunt diffinitionem? A. Duæ, in solo & in omni, ut
 quæ in solo, non in omni, ut hominem esse risibilem, disciplinæ
 pacem, hæc duæ species ad inuestigandum vsam, de qua inquiris,
 monstrant. Et duæ aliæ certum aliquid significare non possunt.

De Quantitate.

6.

K Decursis igitur breuiter partibus, quibus vsus possit in-
 restat nunc sermo de singulis vsis accidentibus inquirere.
 quantitatem, quam primam posuisti, primum exone. A. Quis
 sine causa illa prima posita est; Nam cum aliquod corpus
 rimus, id quantum sit, æstimare licebit. K. Quomodo Quantitas
 stimari solet? A. In mensura longitudinis, latitudinis, & altitudinis,
 quia hæc tria corpus quodlibet habere necesse est. Hisq; singulis
 species adiacent; longitudini, ante & retro; latitudini, dextram & si-
 nistram; altitudini, sursum & deorsum. His enim VI. partibus
 corpus circumscibitur. K. Quid si aliquis solum longitudinem
 titur? A. Longitudo sola sine latitudine mensurata non potest
 id est, linealis mensura. K. Quid si longitudini, latitudinem
 tiendo quisquis adiecerit? A. Cum emensa erit latitudo cum lon-
 tudine, epitania dicitur, id est, superficialis mensura. K. Quid si

duobus altitudinem adiungit? A. Cuncta hæc tria mensuræ sociata solidum corpus perficiunt, cum VI. suis partibus præscriptis, hisque adscribitur secundum positionem longè vel iuxta. Nam aliud quod mihi, à dextris vel sinistris, antè vel retrò iuxta est aliud, quod longè: Verbi gratia; Hic paries prope est, & ille vel ille mons longè. K. potest ita de infra & supra intelligi? A. potest. Sed sciendum aliud esse naturale super & subter, aliud verò quod circa nos est. K. quod est naturale, & quod circa nos est? A. naturaliter enim cælum supra est & terra infra, quod migratione nostra punctari non potest. Nostrum autem super & subter migratione commutatur, ut si quis cum inferioribus fuerit, ad superiora conscendit, aut è superioribus ad inferiora descendat. K. num omnia ad quantitatem pertinentia his VI. partibus includuntur? A. non omnia has circumpositiones habent. Tempus verò, & numerus, & oratio, licet ad quantitatem pertineant, his tamen non subiacent claustris; vnum verò & decem & centum cum dicimus, ipsum numerum solum dicentes, non aliquid corporaliter numerantes, non repperimus in illis dextrum aliquid vel sinistrum; similiter & in tempore aut sermone; maxime cum hæc citissime labuntur. Nam tempus in stabili motu semper decurrit, in tantum, ut diligentius considerantibus parè nihil præsens esse videatur. Ita & sermo cum nondum dictus fuerit, non apparet. manifestum est igitur hæc tria positionem diuersarum partium non habere. K. si magis aut minus, quod Græci molon ceuton dicunt quantitas habere potest? A. non potest, magis bipedale, vel minus dici non potest, nec magis tres aut minus, nominare licet, similiter tempus & oratio magis aut minus non habent, sed omnia quantitatis paria aut imparia nuncupanda sunt. K. Quid si magis longum aut minus dicamus? A. Tunc ad aliquid categoria erit, nam magis simile & minus simile solemus dicere, simile verò cuilibet simili simile est.

De ad aliquid.

7.

K Verum quia mentionem categoriæ ad aliquid fecisti, illius proprietates pande. A. faciã, licet extraordinariè. nam post quantitatem qualitas pònebatur in ordine. Ad aliquid ergò categoriam vocamus, quæ id quod est dicitur ex altero, & sine cuius societate esse non possit, & cuius vis omnis ex alterius coniunctione descendit, ut duplum simpli dicitur duplum, & maius minori dicitur maius. Et simile simili dicitur simile. K. Et hoc claret ad aliquid non sua vi, sed alterius

cc 3

con-

coniunctione consistere. K. sed si alio modo possit diffiniri, probat
 tunc ergò & verè & propriè ad aliquid dicitur. Cum sub uno
 atque occasu, & id quod iungitur, & id cui iungitur, inuenitur, ut
 seruus & dominus vtrumque vel simul est, vel simul non est. Etiam
 cum dominum dixeris, necessariò existet & seruus, cum verò domi-
 num tuleris, nec seruus apparet; similiter duplum & simplum ab
 rutrum se vel interimunt vel ostendunt. Apparent enim duplum
 scitur simplum, duplum percunte nec simplum poterit permanere
 similiterque si simplum non sit, nec duplum est. At si simplum
 sit, & duplum necessariò apparebit. K. quo numero, vel quibus
 sibus hæ coniunctiones nominum solent esse? A. hæ sunt singu-
 lare numero, ut simplum dupli, pater filii, sed & alia huiusmodi geniti-
 casui, alia datiuo, pleraque ablatiuo copulari solent. Genitiu-
 dem, ut seruus domini, duplum simpli, datiuo, simile simili, per
 ablatiuo verò sensibile sensu sensibile. K. si huic categoriæ aliquid
 conuersio accidere potest? A. Etiam; nam vtrumque rationabiliter
 dici potest. Et seruus domini, & dominus serui, & simplum dupli,
 duplum simpli; Et sciendum est, quod semper relatiua, vel similia
 sci, vel simul extingui oportet. Ut subtractio seruo dominus non
 remoto domino, nec seruus apparet. Ita de patre & filio; ac i-
 cundum hanc categoriæ regulam, miranda est Arrii, vel magister
 randa, & eius quoque sociorum stulta cæcitas; Asserentes filium
 cundum tempus patri esse posteriorem; dum omninò constat secun-
 dum Dialecticam, simul conspiciendum esse filium cum patre. Et
 si Deus pater, quod nec illorum impietas audebat negare, æternus
 est, vtiq; & filius æternus est, secundum Dialecticæ rationis ne-
 cessitatem.

De qualitate

K Nūc qualitatē rationem expone, & primū dic, quid sit
 ter qualitatem & quale. A. qualitatem namque dicimus de
 cedinem, austeritatem, albedinem, nigredinem; quale verò intelligi-
 tur, quoties album aliquid dicimus, dulce vel austerum. K. videtur
 enim qualitatem magnam habere communionem cum cæteris cat-
 goriis. A. incurrit namque in cæteras omnes, & idèò difficilior de
 utputa in vsu inuenitur, cum dicimus, homo Grammaticus; in
 quanto, alba vel nigra epifania: In ad aliquid, prudens pater, optimus
 filius; in facere, dure saltat. In pati, fert fortiter vulnera: In loco ob-
 scuro.

feurus locus; in tempore, calidus mensis aut frigidus; in iacere, pronus aut supinus iacet. In habere, decenter armatur. K. quot habet hæc categoria species? A. quatuor, quas Aristoteles genera vocat. Primum genus est habitus & affectio, secundum potentia naturalis, tertium passiuæ qualitates siue passionēs. Quartum formæ ac figuræ. K. habitus vel affectio quid est? A. Habitus est, quod animus longè habet tempore, vt virtus & disciplina. Affectio est mutabilis mentis impulsio, vt repentina cupiditas vel iracundia. K. quid est inter virtutem & disciplinam? A. hoc profecto, quod disciplina in ea parte animæ, quæ rationalis dicitur, tantummodo versatur. Virtus verò, omnes animæ partes amplectitur, omnemque animam suo imperio gubernat, & regit. Vt & iracundiam domet, & cupiditates amoueat. Quod disciplina haud facere valet. K. quot sunt partes animæ? A. tres, rationalis, irascibilis, concupiscibilis. Sed hæc alia, nunc ceptum iter pergamus. videtur vel posse vel non posse. K. potentia naturalis quid est? A. quoties quis videtur vel posse, vel non posse se aliquid facere per naturam; vt verbi gratia, visus corporibus puerorum, dicamus eos in futuro vel cursores vel pugillatores fore. Non quod adhuc hac arte teneantur, sed videntur per naturalem potentiam eam posse habere, similiter de salute & infirmitate ex corporis qualitate sæpè solent Medici prædicere. K. passiuæ qualitates vel passionēs quæ sunt? A. passiuæ autem qualitates sunt, aut albedo, aut nigredo, & eorum media, rubor & pallor; hæc enim non nisi vel animæ vel corporis passione nascuntur. Vt enim nigrescat aliquid corporis passio est; vt palleat, vel rubescat, anima. Quæ cum turpitudinis verecundiam ferre nequiverit, quasi ad defensionem sui copiam sanguinis in exteriores partes corporis fundit; Eoq; fit, vt pudore nimio rubescamus; pallor quoque simili anime passione consistit. Cum percussa metu nimio ad cordis vteriora confugit, eam sanguis insequitur, vt desertum sanguine, quod est in conspectu corpus albescat. hæc igitur qualitates, si diu perseverant, passiuæ qualitates dicendæ sunt; si verò ad breue tempus extiterint, ita vt citò discedant, passionēs eas potius nominamus. K. nunc quartam edifere speciem, & primò quid sit inter formas & figuras explana. A. Figura in animalibus tribuuntur, vt puta trigonus, vel tetragonus; formæ autem animalibus, in quibus formosos aliquos, vel deformes asserim. In eodè quoq; qualitatis genere curuitas & relictudo, aspe-

asperitas & lenitudo, raritas, & densitas inveniuntur. **K.** Si quibus contrarietatem recipit? **A.** quaedam recipit, & quaedam non recipit. Quis enim dubitat, saluo contrarium esse languorem? Insuper inest stitiam? malo bouū? E contra verò fusco vel pallido, triangulo vel tragono contrarium nihil est. **K.** si magis aut minus recipit? **A.** recipit omnino, sed non omnis, nam magis album, vel magis nigrum dicere possumus, sed magis trigonum, vel magis tetragonum dici non potest. **K.** si enim hæc quatuor prædictæ categoriæ proprium aliquid per se singulæ habeant, velim exponas. **A.** Habent. nam Vnus proprium est, vt sit singularis, atque vna numero, & contrarium se habet, vt puta homo singularis vsa est atque vnus numeri, & salubris contrarietatis. Itaque modò sanitatem, modò ægritudinem discipere potest; quantitati verò proprium est, vt eius omnia partem imparia dicantur; vt iste homo illi homini par vel impar est magnitudine. Ad aliquid verò proprietatem habet, vt in se conuertatur, sicuti est seruus domini, & dominus serui. Qualitatis verò proprium est, vt cuncta eius secundum qualitatem similia aut dissimilia conuertentur. Vt dulce enim dulci, albo album, calido calidum, aut simile aut dissimile nuncupari solet.

9.

De facere & pati.

K. Superest vt facere & pati, in quibus maxime verborum ratio constat, quia pariter esse necesse est, pariter respondere. **A.** hæc duo ex qualitatis fonte videntur descendere. Id namque quod calidum facit calidum sit, necesse est. Calidum verò quod esse cogitamus? similiter quod calidum sit, à passione qualitatis accipit calorem, & qui docet tunc docet doctor est & discipulum facit; Verumque patrem siue doctor siue discipulus, qualis est, & cætera his similia. **K.** nam in his categoriis contraria inveniuntur? **A.** solent enim genere esse similia, contraria qualitate; etenim calidum quod frigidum præstat colorem sui, sub eodem genere est. Similiter quod dulce est, dulce non facit, nisi id quod dulce non fuerit. Nam si id, quod patitur, dulce fuerit per naturam sui, alterius dulcedinem, quam recipiat, non habet. Necesse est ergò dulce non esse id quod patitur, vt dulcedinem recipiat alienam. Et contraria sunt in qualitate, dulce & amarum. **K.** quid est quod dixisti genere esse similia? **A.** ignis non potest à melle accipere dulcedinem; Aqua verò potest; quia quandam similitudinem habet in genere. **K.** An magis an minus admittunt? **A.** Etiam; possumus

enim dicere, magis vel minus docet Magister, & magis vel minus doctus est discipulus.

De iacere.

10.

K Quid de iacere habemus intelligere? A. quid aliud nisi situm & positionem corporis? si iacet, stet, vel sedeat, quislibet, necesse enim, omne corpus quod in partibus, vt prædiximus, includitur, in quolibet esse loco, & quolibet modo in loco esse. Vt aut per longitudinem extendatur, aut per latitudinem diffundatur, aut per altitudinem erigatur. Et hæc omnia ad situm pertinent corporis; situs verò ipse localis esse necesse est.

De vbi & quando.

11.

K Quid habes de vbi, & quando dicere? A. quid aliud nisi quod vbi in loco & quando in tempore significant; nam omne corpus, necesse est locum aliquem in quolibet tempore occupare. Vt Romæ in senatu fui ante horam tertiam, post Martium menslem; Hæc in loco & tempore esse debent, non locus & tempus.

De habere.

12.

K Restat vt de habere incipias dicere, & quot modis habere dicamur aliquid. A. octo habendi sunt species; prima est, quoties animo aliquid habemus, vt iustitiam, disciplinas, virtutes, vel vitia. Secunda, quoties in corpore habere aliquid dicimur, vt albedinem, nigredinem, varietatem, vel cætera, quæ per qualitatem corpori insidit. Tertia de quantitate descendit, quoties quatuor vel quinque pedum habere dicimur longitudinem. Quarta cum non in toto corpore, sed in parte corporis aliquid habere firmamur, vt digito anulum, in pede calceos vel coturnos. Quinta species est, cum non in corpore sed circa corpus habere aliquid dicimur, vt vëstis, atque indumenta omnia. Sexta, quoties ipsas corporis partes habere narramur, vt manus, pedes, caput, aut reliqua, quæ sunt in compage membrorum. Septimus verò locus est, quoties far vel vinum vas aliquod habere dicitur. Octauus habendi gradus est, qui possessionem nostram vel dominium videtur ostendere, cum ædes, vel rus quis habere dicitur. **K.** Nunquid non licet nobis dicere mulierem habere maritum, vel, vir vxorem habet, pater filium, vel filius genitorem? A. sanè ita dici Doctores respuunt, atq; improprie conferre confirmant. Propterea quod asserunt; non

ff

haberi

haberi posse, quod habeat habentem, sed rectius dici autem
mulieri virum, vel vxorem viro esse, patrem filio esse, famulis do-
num esse, siquidem verbi huius vim in hoc esse contendunt, ut de-
ficare non possit, & habere aliquem & haberi. K. Ex his omnibus
decem prædicamentis vnã mihi coniuge orationem. A. præ-
nim oratio de his ita coniungi potest. Augustinus, magnus orator
Filius illius, stans, in templo, hodie* in folatur, disputando. Augustinus
Augustinus, vsia est, magnus, quantitas, orator, qualitas, Filius
ad aliquid, stans, situs; in templo, locus; hodie, tempus; in folatur
bitus; disputando, agere; fatigatur, pati. K. & est prima vsia huius
accidentibus subiaccens? A. nam necesse est magnitudinem vel
litate in quolibet corpore inueniri. Et patrem & filium in
as vsias versari. Similiter & in loco & in tempore esse, cuiuslibet
poris est, vestiri verò, & stare, & aliquid agere, vel pati, quis non
scit, in quolibet corpore esse consideranda? & hæc accidentia
in quolibet subiecta substantia inueniuntur;

* f. infu-
larur.

De contrariis oppositis.

13.

Karolus. Dum sapius in nostra disputatione de contrariis
duxisti, contrariorum vel oppositorum velim rationem ex-
nas. A. contrariorum verò genera quatuor sunt, quæ Aristoteles
Anticimena, id est, opposita vocat. Primum genus est, quod de-
sum vocatur, vt sapientia, stultitia, quod genus in tres diuisum
cies. Nam sunt quædam ex eis quæ medium habent, vt candidum
nigrum medium habent colorem pallidum vel fulcum. Superius
quæ sine medio sunt, vt salus, ægritudo; horum nihil est medium
quia necesse est vnum è duobus inesse corpori. Ex sunt quædam
quæ medium habent, sed sine nomine est medietas eorum, vt
huic oppositorum negatione formetur nomen, vt iustum & ini-
stum habent quiddam medium, vt est sputa scire, aures pur-
re, quæ vocabulum non habent, nisi dicamus, nec iustum nec
iustum. Secundum genus contrarietatis est relatiuorum, quæ
opponuntur, vt ad se conferantur, sicut duplum & simplum, plu-
gis & minus; & hoc solum genus oppositorum conferatur. Ter-
tium genus est, quæ per habitum vel priuationem fiunt; in his
quæ obseruari oportet, vt sint vtraque in eodem negotio, in eo-
dem loco, in oportuno tempore; In eodem negotio sunt cæca
& visus; in videndo enim & non videndo consulant, hæc dicitur

Articuli
mea.

eodem loco sunt; vtrique namque cœcitati & visioni in oculis locus; in tempore congruo, vt caluum non dicere, nisi eo tempore, quo capillos habere debuerat, non habeat; capillos verò habere, vel non habere, sibi oppositum est. Quartum verò genus contrarietatis, ex affirmatione & negatione vt Homerus disputat, Homerus non disputat. Macharius currit, Macharius non currit. Quod genus apud Dialecticos omnes quæstiones, parè generare solet. K. si aliquando mala malis opponuntur? A. etiam secundum Philosophos, qui virtutes semper medias esse dixerunt; & ex vtraque parte habere vitia. Et hoc reor Apostolum significasse, dum dicit: Via Regia nobis gradiendum, neque ad dextram, neque ad sinistram declinandum, vt plus iustum & minus iustum. K. quomodo plus iustum? A. plus iustum est seueritas, minus iusto adu-
latio. Inter quæ duo mediam iustitiam locauerunt. Similiter inter versutiam, hebetudinemque prudentiam posuerunt. Inter libidinem insensibilitatemque, temperantia constituta est; inter timiditatem & audaciam fortitudo regnat. K. quot modis prius dicimus? A. quinque modis, aliud altero prius dicitur. Primus est, cum aliquem dicimus tempore priorem, id est, senioreni. Secundus modus est numero, dum dicimus, vnum esse prius quam duo, quia duo ex vno nascuntur, non vnum ex duobus; & vno pereunte, duo esse non possunt: duobus autem percuntibus, vnum tamè permanet. Tertius modus est ordinis, vt in disciplinis, prius est singularium discere formas, & nomina litterarum, dehinc syllabarum coniunctiones cognoscere, tunc verborum sumere notitiam. Postremus nobis est rationis vsus adsumendus, ppter quem cuncta quasi præcurrètia membra, prius discimus. Quartus modus est, dum feliciores vel meliores priores vulgus adsolet dicere. Quintum genus est, quando illud prius est, qd ex se alterum facit, vt exempli gratia, si homo est, rectè eum dicimus animal rationale, mortale, risus capax; sed hoc genus prioris in se conuerti potest. K. quomodo? A. nam quidquid homo est, animal est, mortale, rationale, risus capax. Item quidquid animal est, mortale, rationale, risus, capax, hominem esse necesse est. Sed tamen hominem necesse est prius esse; & sic tandem ista definitio vel conuersio vera esse poterit. K. Modos quoque, quibus aliquid simul esse dicamus, voluissim audire. A. tribus modis aliquid simul esse dicimus, aut tempore, aut natura, aut genere. K. da exempla. A. tempore, vt quos homines vno tempore simul esse dicimus, verbi gratia, Albinus

& Homerus. Natura, vt simplum & duplum. Genere, vt animalia, quibus specie discernuntur. Aliud pedestre, aliud volatile, aliud aquatile. quibus omnibus æqualiter animal genus est. K. quot modis fit differentia? A. materia; aut opere, aut vtroque. K. pone exemplum. A. materia; si sint anuli similes duo; vnus aureus, alter argenteus: opere, si auro dissimiles a nuli fabricentur; vtroque, vt si anulus sit aureus & alius argenteus.

14.

De argumentis.

KAROLVS.

Argumentorum rationem diuersitate; voluissim vt enarrari mihi. Et primum, vt dicas, quid sit argumentum flagito. Argumentum est rei dubie affirmatio. Et constat ex * annunciatione. K. Annunciatio quid est? A. oratio verum * vt falsum significat. nominatiuo casu, cum, est, & non est. Vt homo est, homo non est. K. quid in aliis casibus? A. nihil verum significat, addito est, nisi addantur alie partes, vt hominis est, vt mortalis sit & rationalis vel non est. Item homini est risus proprietas accidens. Ita & ceteris casibus. K. scio, cum dico; Homo est, vel, homo non est, vt esse vel falsum; sed cum dico, Homo vel non homo, Homo nomen est, sed quid sit non homo, velim vt dicas. A. hominem nomen est, vt dicis; non homo, infinitum nomen est; hominem enim negas, nec tamen quid sit, ostendis. K. Argumentorum rationes proponere, & quo modo proponantur, ediscere. A. Alie igitur sunt propositiones argumentorum vniuersales, alie particulares, alie innegantes, alie infinitæ. K. Harum singularum exempla profer. A. Vniuersales sunt, vt omnis homo iustus est, vel omnis homo iniustus est. Singulares, vt Homerus iustus est, vel Homerus iniustus. Indefinitæ, vt homo iustus est, vel homo iniustus est. K. quomodo hæc appellantur propositiones argumentorum? A. hæc enim sunt simplices & appellatur categoricæ, id est, prædicatiuæ. K. vnde dicuntur prædicatiuæ? A. quia homo substantia est; iustitia accidens, & prædicatur de homine. K. quid est inter hominem & iustum? nonne sunt duo nomina? A. sunt enim duo nomina, & duo termini, & terminus maior de termino minori prædicatur. K. quomodo? A. iustitia enim de homine prædicatur, & homo est minor terminus. Nō. n. de solo homine de Deo & Angelis iustitia prædicatur; & idco maior terminus iustitiam

* f. enunciatione.
* f. vel.

est, quàm homo, quia latius patet, & homo subiectus est iustitiæ, & minor terminus subiectus dicitur, maior quia latius vadit prædicatus terminus dicitur. K. Mirum mihi est, quomodo accidens maior sit, quàm substantia. A. Quid enim candela vel lux, quæ de candela emicat, maior, vel melior? K. Vtiq; lux. A. Nonne lux accidens est candelæ, & candela substantia est? K. Est, & agnosco in eo accidens posse esse substantiæ melius vel maius. Sed prosequere cætera. A. Sunt enim aliæ propositiones argumentorum hypotheticæ, id est, conditionales. K. Quomodo conditionales? A. Quibus conditio aliqua supponitur. Et sunt duplices hoc modo, vt: omnis homo, si bonus est, iustus est, ita tandem iustus est homo, si bonitatem habet. Item: cælum, si rotandum est, volubile est; ita tandem volubile est, si rotandum est. K. An necesse est, vt priora repetam, vnum terminum maiorem esse, alterum minorem? A. Non. quia sæpe accidit, æquales esse terminos, vt homo risibilis est. Nam alia natura, risibilis non est, nisi homo, nec latius, risibilis, vadit, nisi ad hominem solum. K. Quomodo discerni possunt, qui sine æquales vel inæquales. A. quod æquales æqualiter circumuerti possunt. Hoc modo: quicquid homo est, risibile est, & quicquid risibile est, homo est. Nec sic inæquales circumuerti possunt, vt quicquid homo sit, iustum sit, vel quicquid iustum sit, homo sit. K. Quomodo quælibet res his argumentis confirmari potest, aut destrui? A. Hoc modo, si omni homini rectè loqui bonum est, tum Grammatica bona est. Nulli dubium est, quin rectè loqui bonum est. vtiq; Grammatica bona est; quia rectiloquium sine Grammatica esse non potest. Item: Si rusticitas mala est, vtiq; Grammaticam non legere malum, quia omnis homo absque Grammatica rusticus est. Item: si omnis sapientia bona est, vtiq; Philosophia bona est, quia philosophia summa sapientia est, & hi sunt syllogismi conditionales. K. Et qui sunt prædicatiui? A. Qui simpliciter vadunt, hoc modo. Vt omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum. Hæc vniuersalia confirmatiua dicuntur, quia vniuersaliter concludit, omne iustum bonum esse. Item omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe; hic enim ex vniuersali adfirmatione transit ad vniuersalem negationem, & confirmat: Nullum iustum esse turpe. Item, quoddam iustum honestum. Omne honestum vtile, quoddam igitur iustum vtile. Hic particulariter adfirmat, quoddam iustum vtile esse. Item, quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, quoddam igitur iustum non est

turpe. Hic quoque particulariter per negationem adfirmat, quoddam iustum non esse turpe, horum enim syllogismorum multae sunt species. sed hæc ad præsens sufficiant, ad cognoscendum vniuersales & particulares conclusiones in adfirmando & negando. K. Qualiter syllogismus confici debet? A. Ex tribus sapissime membris. Ita vt ex duobus primis propositionibus tertia conficiatur conclusio, vt si queratur, an castitas utilis sit, dicamus, Omnis virtus utilis est, Castitas autem virtus est, Castitas igitur utilis est. Ex utilitate igitur & virtute quoddam tertium colligitur, & necessariò concluditur, vt Castitas utilis sit.

De modo diffinitionum.

KAROLVS.

15.

f. enucleat

Modo enim velim, vt diffinitionum modos & diuisiones tractas mihi, & primum dicito, quid sit diffinitio. A. Diffinitio est ratio breuis & lucida eius rei, de qua queritur, naturam ab aliis rebus diuisam propria significatione concludens. K. Quomodo hæc conquirere debet diffiniri? A. Primum enim hanc per immensum tendi oportet, incipientem à genere, dehinc paulatim currendo per partes deuinire debet ad id, in quo solum est id, quod diffinitum est; vt ubi quædam genera formant, primò immensum sibi deligunt lapidem, dehinc paulatim minuendo, & abscindendo superflua ad formandos virtus, & membra perueniunt. Sic diffinitio à genere incipiens, paulatim generalitate verborum, ad proprium demonstrandum rebusibile tendit accedere. K. Da exemplum. A. Homo est substantia animata, rationalis, mortalis, risus capax. à latitudine substantiæ primò hæc incipit diffinitio; Quia quicquid naturarum est, substantia dici potest, deinde dicit hominem substantiam animatam. In eo quod dicitur animata, fecerit eum ab his, quæ animam, id est, vitam non habentibus. In eo, quod dicitur rationalis, segregat eum ab omnibus rationem non habentibus. In eo, quod dicitur mortalis, diuidit eum ab Angelis, qui non moriuntur, Et sic peruenit ad proprietatem hominis, id est, risus capax, quod solius est hominis.

De specie diffinitionum.

KAROLVS.

16.

Quot species sunt diffinitionum? A. quindecim. sed alie ex his ad Dialecticos pertinent, alie ad Rhetores. K. Illas maxime vitare

audire, quæ magis ad Dialecticos pertinent. **A.** Est enim principalis diffinitio, quæ substantiam cuiuslibet naturæ propriæ demonstrat. Qua maxime Philosophi vtuntur. Vt, homo est animal rationale, mortale, sensus, disciplinæq; capax. Hæc enim diffinitio per species & differentias descendens venit ad propriū, & designat plenissimè quod sit homo. Item est species diffinitionis, quæ à notitia dicitur, & rem aliquam per actum significat; non per substantiam; vt homo est quid rationale conceptione, & exercitatione naturali, præest animalibus cunctis. Hic enim actum hominis significat, non substantiam. Item in Psalmis Beatus vir qui in lege Domini meditabitur die ac nocte: Hic enim per actum significatur quid agat beatus vir. Item est species diffinitionis, quæ qualitatia dicitur, quæ quamlibet personam per qualitatem designat. Vt si quærat qualis sit homo, respondetur: Homo est, qui ingenio valet, artibus pollet, inter bonum malumque discernit. Item in Psalmis Propheta ostendit, qualis sit Christus dicendo: speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Item, diffinitio est per differentiam. Vt si quærat, quid inter Regem & Tyrannum sit, adiecta differentia, quid uterque sit, diffinitur hoc modo: Rex est pius & modestus; Tyrannus verò impius & immitis. Et in Psalmo: Mutatur peccator, & non soluit: iustus autem miseretur, & tribuit. Item sit diffinitio quædam per priuantiam. Vt si quærat, quid sit substantia, dicatur: substantia est, quod neque qualitas est, neque quantitas, neque aliquod accidens. Hoc enim genere diffinitionis & Deus utcumq; intelligi potest. Dum enim quid sit Deus, nullo modo comprehendere valeamus, id est, naturam eius, vt est, nullus effari potest, sed ex eo quod non est, secundum Philosophos definiendus est. Vt si dicamus, Deus neque corpus est, neq; animal, neque vllum elementum, neq; sensus noster, neq; intellectus, neq; aliquid, quod ex his capi possit. Item quædam diffinitio est per indigentiam pleni, in eodem genere. Vt si quærat quid sit quadrans, respondetur cui dodrans deest, vt sit assis. Item quædam diffinitio est per laudē, vt dux est animus, & disciplina ciuitatis, & in Psalmo, Lex Domini inreprehensibilis, conuertens animas testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Item quædam diffinitio est quasi iuxta rationem, id est, cum maioris rei nomine minor res ostenditur. vt homo est minor mundus. Et edictum est lex annua. **K.** Cui enim parti Dialecticæ artis hæc diffinitiones maxime iungendæ sunt? **A.** Topicis. **K.** quæ sunt topica? **A.** Argumentorum sedes, fontes sensu-

um.

um, origines dictionum. K. In quot species diuiduntur topicorum argumentationes? A. Topicorum, id est, localium argumentationum plex est, quia sunt argumenta, aut in ipso negotio, de quo agitur, aut ex rebus aliis tractata nascuntur, aut certè extrinsecus adsumuntur. Primam expone speciem. A. Tribus modis ab ipso negotio secuntur Dialecticos sumuntur argumenta. A toto, à partibus, à fine. K. Exemplis confirma. A. Totum duobus modis dici solet, aut à genere, ut si quærat, an iustitia utilis sit, fiat huiusmodi syllogismus. Quia virtus utilis est. Iustitia autem virtus, ergo iustitia utilis est. Hic autem à toto, id est, à genere, virtute scilicet, quæ iustitiæ genus est, comparatur, Iustitiæ utilem esse. Item totum est, quod ex multis partibus integrum constat, ut mundi integritas ex multis conficitur partibus, cuius quædam pars homines sunt. At si quærat, si humane rei diuina prouidentia regantur, fiat huiusmodi syllogismus: Si mundi Dei prouidentia regitur, homines autem pars mundi sunt, humane regitur res diuina prouidentia reguntur. hic necesse est intelligi, id partem congruere, quod toto euenit. Item à partibus argumenta dicuntur. Ut quæstio sit an sit utilis medicina, dicatur. si depelli morbos, utilis temq; seruari, mederiq; vulneribus utile est. Quæ sunt partes Medicina. Utile est igitur Medicina. Item à fine, quem quidam notum vocant, fit argumentum. Ut si quærat, an iustitia bona sit, fiat syllogismus talis. si beatum esse bonum est, & iustitia bona est. hic est finis iustitiæ finis, ut qui secundum iustitiæ viuat, ad beatitudinem perueniat. Et necesse est eam rem bonam esse, cuius finis bonus est. Illa argumenta, quæ aliunde attrahuntur quot species habent? A. Totidem, alia à coniugatis fiunt, alia à genere, alia à specie, alia à similitudine, alia à differentia, alia à contrariis, alia à consequente, alia ab antecedentibus, alia ab adiunctis, alia à repugnantibus, alia à causis, alia ab effectis, alia à comparatione. K. Hoc quoq; exemplis locutionum aperiri. A. Faciam.

¶ Coniugati.

17. PRIMUM à coniugatis dicitur argumentum hoc modo; Cum et coniugatione, id est, deriuatione nominis vel verbi fiat coniectura, ut si scripsit, scriptor est. si compascuus ager est, ius est compascuus. Compascuus enim, & compascere, inter se iuncta sunt. & Terentius homo sum, humani à me nihil alienum assumo. Et Cicero Verre dicitur suerisse prouinciam,

A Genere.

A Genere argumentum est, quando à re generali ad speciem aliquam descenditur. Vt mulierum genus auarum est. Nam Euripila auro vitam viri vendidit, & item, si libidinosus & adulter, si auarus & fur.

A Specie.

A Specie. Vt cum probare crudelem volumus, quædam ab eo crudeliter facta doceamus. Item illud Virgilio: An non sic Phrygius penetrat lacedæmona pastor, Ledeamq; Helenam Troianas vexit ad vrbes? Nā Phrygius pastor species est. Et si istud ille vnus fecit, & illi hoc Troiani generaliter facere possunt. Species enim semper subest generi, vt homo subest animali, ac ideo genus totum dicitur, species pars. vt cupiditas genus est omnium libidinum, pars etiam quædam cupiditatis, id est, species auaritia.

A Similitudine.

A Similitudine argumentum est, quando rebus aliquibus similia proferuntur, vt ex eo, quod certum circa rem similem acciderit, id quoque quod dubium est, & in quaestionem venit, conprobetur. Inspicitur sepe similitudo in contrariis, vt si his, qui imprudentes laferunt, ignosci conuenit, his qui necessario profuerunt gratiam habere non oportet. Hic contraria sunt, prodesse & nocere, similitudo autem animorum est, quod neque ille voluit obesse, neque hic prodesse. Fit & per paria, cum non ex contrariis rebus, sed ex simillimis per naturam probabile colligimus argumentum. Nam vt locus in mari sine portu nauibus intutus est; sic animus, qui sine fide est, amicis non potest esse portuosus. Fit & in his rebus, quæ sub eadem ratione cadunt, dum ex vnus rei ratione, alterius quoque ratio comprobatur. Vt puta, qui filium vendidit, iniquam rem fecerit. Et qui emit, iniquè fecerit.

A Differentia.

A Differentia fit argumentum, quando per differentiam aliquæ res separantur. Vt Virgilius: Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis. Fit quoque differentia, cum in eodem genere species ab alia specie fecernitur, vt Marcus Tullius: Qualis in vrba provincia fuerit Verres, talem in prouincia esse.

¶ Contrariis.

22.

A Contrariis sumitur argumentum, quando res sibi met oppositas opponuntur, ut Virgilius: O genitrix quo fata vocas, ut quæpetis istis? Mortali ne manu factæ immortale carinæ fas habeant, et utique in certa pericula lustret. *Ancas Iouis.* Ad Berecyntiam fertur dixisse. Et si defertor appellandus est, qui hostem vivum ad se pergit, is certè, qui non vitavit, nec fugit, sed vltro adpetit, de quo nullo modo dici potest. Et si honestum est aliquid, turpe non potest. Et si iure factum est aliquid, non potest pro iniuria vindicari.

¶ Consequente.

23.

A Consequente, quando positam rem aliquid inevitabiliter consequitur. Ut Virgilius: Non nos aut ferro Lybicos populos penates venimus, aut raptas ad littora vertere prædas. Non ea venimus. Et reliqua. & ut mulier peperit, cum viro concubuit, peperitur. consequens sit necesse est, quia concubuit cum viro.

¶ Antecedentibus.

24.

A B Antecedentibus argumentum est, quando ex his, que prius gesta sunt, consequentia approbantur. Ut Marcus Tullius pro Milone: Cumque ante diem tertium prædixerit Clodius, Milonem periturum, cum ille non dubitaverit aperire, quid esset factum, vos potestis dubitare quid fecerit? præcessit enim prædicatio, & factum est factum. & reliqua.

¶ Adiunctis.

25.

A B Adiunctis argumenti fides sumitur, cum probabiliter obicitur, quid sit ex re quaque venturum, ut Virgilius: Non pellant, nihil abfore eredant, quin omnem Hesperiam sua sub iugum mittant. Omnis enim res habet aliquid præcedens, aliquid simul, aliquid subsequens; & ideo ex his omnibus argumenta colligimus. Adiunctis etiam, ut Cicero voluit, maxime quaritur, quid ante rem, & cum re, quid post rem euenierit. Qui locus magis ad coniecturam pertinet. Ante rem apparatus, colloquia. In re, strepitus pedum, postremo pallor, rubor, & si qua sunt similia. Locum autem antecedentibus, & consequentibus, & repugnantibus eo differunt. Adiunctis siue adiunctis. Coniuncta non semper eueniunt, consequentes

H.C. NO. 5. 27

ria vero semper. Ea igitur sunt consequentia, quæ rem necessariò consequuntur; vt si dies est, lucet. Item antecedentia & repugnantia. Quicquid enim consequitur quamque rem, id coheret cum re necessariò. Et quicquid repugnat, eiusmodi est, vt coherere nunquam possit.

A Repugnantibus.

A Repugnantibus argumentū est, quando illud quod obicitur reo, aliqua contrarietate destruitur. Vt Cicero dicit. Is igitur non modo à te periculo liberatus, sed etiā amplissimo honore ditatus arguitur domi suæ te interficere voluisse. Item si qua die exdes ista Roma facta est, ego Athenis fui, in corde interesse non potui. 26.

A Causis.

A Causis argumentum ducitur, quādo ex consuetudine communi res quæ tractatur, fieri potuisse conuincitur, vt Terentius: Ego non nihil veritus sum dudum abste cauere, ne faceres, quod vulgus seruorum sollicitat, dolis vt me dedideres. Fit quoque hoc modo à causa argumentum, dum causam adulterii libidinem esse dicimus; siue paritidii auaritiā; sed & tum latius disputandum est de vi causæ, id est, auaritiæ, siue libidinis. Quatenus si causa turpis videatur, res quoque inhonesta videatur. vt qui lucri causa faciendi venit in templum, sacrilegus est. Non enim res maleficium facit, sed causa faciendi. Nec exitu, sed conatu malefacta exillimantur. 27.

Ab Effectis.

A B effectis argumentum est, cum ex his, quæ facta sunt, aliquid ad probatur. vt Virgilius. Degeneres animos timor ostendit. nam timor est causa, vt degener sit animus, quod timoris est effectuum. Efficientia sunt, quæ vel vi sua aliquid efficiunt, vt ignis incendium, vel sine quibus effici non potest aliqua res, vt naues sine trabibus. Efficientia alia sunt necessaria, alia non. Huic loco efficientium causarum iunctus locus est, effectus è causis, id est, euentus. Vt enim causa quid sit effectum indicat, sic effectus, quæ fuerit causa, demonstrat, vt fumus ignem, & ideo Cicero loco efficientiæ causarum posuit, euentum vero loco effectorum. vt si quidem insolentem probaueris, dicas etiam arrogantem futurum; Ita per euentū, id est per effectum insolentia, arrogantiam probas. Arrogantiæ vero causam, id est, efficientiam insolentiam. 28.

gg 2

A Com.

20,

A Comparatione argumentum ducitur, quando per collationem personarum siue causarum sententiae ratio confirmatur, & per augenda rei studet comparatio. Fitque tribus modis, à minore, à pari; à maiori hoc modo, ut Virgilius: Tu potes vnum armare in praelia fratres; ergo qui cum fratribus hoc potes, quid magis in aliis. Item à maiore. Si adulterum occidere licet, licet tibi occideris cadere. A minorum comparatione, ut si furem nocturnum occidere licet, quid latronem? Item à minore: Si exigua pecunie causa periculum non dubitavit, quid cum illi maius esset propositum lucrum? Caesarem non abstinuit. A parium comparatione, ut Virgilius: Tu potes esse amantem manibus subducere Graium. Nos aliquid contra Rutilium nefandum est. Item à pari, Si quis neget eadem a se esse factam, quod non ipse percussit, dicitur ei, nihil interesse, ut auctorem fuerit, si percussit, an ipse percussit, quia ex utroque in eundem exitum scelus venerit. **K.** Si Evangelistarum similitudines pertinent ad istas species, ubi dixisti à similitudine vel à contrario argumenta ducenda? **A.** Pertinent utique. **K.** Quonam modo? **A.** Quaedam enim similitudines à pari dicuntur, quaedam à contrario, quae utroque modis, his verbis iungi possunt, sicut istud, sic & illud. Sicut de leproso dimissus à domino suo, suffocavit conseruum, dici potest. Sicut de ministro huic seruo nequam non dimittenti conseruo suo fecit, hoc per vester caelestis faciet vobis. & reliqua. Item de feneratoro, qui ex duobus debitoribus donavit quod debebant, ab eo plus dilectus est, cui plus donavit: Et de homine qui habebat duos filios, maiorem in agro sibi propinquantem, minorem in longinquo luxuriantem. Ad haec numerabilia huiusmodi. De his enim, quantum similia sunt, dicitur intellectus eius rei, cui adhibentur insinuanda. Quae sunt à contrario, his verbis iungi possunt, si istud, quanto magis & illud. Velle, quod propter amicitiam, sed ut radio careret, iam dormiens excitatur, ut panes accommodet amico suo. Si enim ille molestia compulsum dedit, quanto magis dicitur, qui suos seruos diligens hortatur, ut pecuniam dabit bona petentibus se. Item iniquitatis villicus, qui falsis circographis providebat sibi, & laudatus est à domino suo. Hoc argumentum concludendus est. Si laudari potuit ille à domino, qui fraudulenter agebat, quanto amplius placeant Domino Deo, qui praecipua in iusticia fideliter agunt: sicut etiam de iudice iniquitatis, qui interpellatus

à vidua, com parationem duxit ad iudicem Deum, cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus est.

De perihermenis.

30.

KAROLVS.

Perihermeniarum subtilitates à te audire desidero, de quibus * di-
 ctum, Aristotelem in mente tinxisse calamum, dum eas scriptita-
 bat. A. Subtilitas earum nimia est, sed angustia nostræ disputationis
 pauca de eis tangere habet. Et tantummodo, quo illæ spectant aperi-
 endum videtur. K. Illius nominis interpretationem primū expone. A.
 Perihermeniarum dicuntur, quasi de interpretatione. K. quomodo de
 interpretatione? A. omnis quippe res, quæ vna est, & vno significari
 sermone poterit, aut per nomen, aut per verbum demonstratur. K.
 quomodo demonstratur vel hoc vel illud? A. per nomen substantia
 omnium rerum significatur, vt homo: per verbum, actio, vel passio
 cuiuslibet rei ostenditur, vt homo currit, homo vritur. Quæ duæ par-
 tes orationis interpretantur totum, quicquid mens conceperit ad e-
 loquendum. K. quid est conceperit? A. Conceperit est intellexerit,
 omnis enim elocutio mentis interpretis; quia quod mens intelligit, e-
 locutio interpretatur per catafasis vel apofasis. K. hæc duo nomina
 quæ induxisti latino ore profer. A. catafasis est adfirmatio: vt homo
 currit. Apofasis est negatio: vt homo non currit. K. quot species sunt
 perihermeniarum? A. in septem species prædictus Philosophus eas di-
 uidit, id est, nomen, & verbum, orationem, enuntiationem, adfirma-
 tionem, negationem, contradictionem. K. num me iterum per Græ-
 maticam ducere disponis? A. dispono, sed excelsiore gradu, & si inter-
 rogas, videbis. quantum distat Dialectica subtilitas à Grammatica
 simplicitate.

* Hoc di-
 ctum Caroli
 M est etiã
 in epistola
 Alcuini
 epist. 58. 16.
 i. Antiquæ
 Lect. fol.
 108. ubi
 notat vide.

κατάφα-
 σιν
 ἀπόφα-
 σιν.

Definitio nominis.

31.

K. Nomen quid est? A. vox significatiua secundum placitum,
 sine tempore diffinitum aliquid significans, in nominatiuo casu, cum
 est, & non est, in obliquis casibus nihil, cuius nulla pars est significati-
 ua separata, vt Socrates. Lucidius hanc philosophicam diffinitionem
 explana. A. nomen est vox significatiua, nam omne nomen aliquid
 significat visibile vel inuisibile. K. substantiale vel accidens? A. Omnis e-
 nim natura quæ est, substantia dici potest, vt homo: & omni igitur na-
 tura præter Dei solius aliquid accidit, vt homini in corpore color, in

animo disciplina. K. Nunquid non Deo accidit bonitas, iustitia & ceterae virtutes? A. Non accidit ei bonitas & iustitia, sed est bonitas & iustitia; ita & de aliis virtutibus sentiendum est. K. Quomodo est secundum placitum? A. id est, secundum compositionem singularum gentium, nam res eadem omnibus gentibus sunt. Nam verò diuersa, & secundum placitum imponentium compositionum auri eadem natura est apud Græcos & Latinos, dum illi hoc Krypton nominant, isti aurum. K. quomodo sine tempore? A. cum tempore non attrahit, sicut verba faciunt. K. quid est diffinitum aliquid significat? A. omne enim nomen in nominatio casus verbo substantiale sum aliquid certum significat, in adfirmatione negatione, ut homo sum, homo es, homo est. Arbor non sum, arbor non est. In obliquis verò casibus nihil certum significat, nisi ad adiunctis partibus ad plenam significationem, ut hominis illius est iste. Ut huic homini da hunc librum. Ut hunc hominem legere librum istum. Ut ab hoc homine librum istum didici. K. quid est diffinitum nulla pars est significatiua separata? A. Nam Socrates triphibitum nomen est, separatis verò singulis syllabis, nil enim per se significat nec So nec cra nec tes. K. Num non domus si diuisetur in duas syllabas, id est do & mus, significat tamen aliquid, & talia innumerabilia? A. significat enim, sed nihil ad prioris nominis significationem pertinet secundi nominis significatio. Nam mus animal est per se & do, verbum aliquid actionis significans, sed utrorumque significatio nil ad domum significandam pertinet. K. qualiter in compositione nominibus, ut est hircoceruus, quod græcè tragelaphus dicitur, non idem hircoceruus videtur dici, quia quandam similitudinem habet cerui quandam hirci? A. forte fieri potest, ut idem dicatur. Sed hircoceruum nomino, quod animal tunc intelligis me significare, ut hircum vel ceruum? K. nec hircum nec ceruum, sed illud animal quod eo solet nomine significari. A. & idem nihil illud nomen separatum significat, quod ad primam naturam pertinet, quam primam significare incipiebat.

Definitio verbi.

92.

K. Verbum quid est? A. vox significatiua secundum placitum cum tempore diffinitum aliquid significans & accedens. Intelligo enim ex prioris diffinitionis interpretatione, quid est vox significatiua, & quid secundum placitum. Et forte quid sit cum tempore

poré vidéo, quia verbum solet secum tempus attrahere, sed pone quid sit diffinitum aliquid significans & accidens. A. nam omne verbum certam significat actionem & passionem, vt video vel videor. Et cuiuslibet substantiæ illa actio vel passio solet accidere, vt puta homini videre, vel videri. K. si omnia actione vel passionem significant, vnde aliqua dicuntur neutralia? A. non ideo quod vnam ex his non habeant significationem, sed quia vniformiter semper proferuntur, id est, vel actum solum, vt manduco, curro, vel passionem, vt vapulo, vereo, sed hæc aliàs.

Definitio orationis.

KAROLVS.

Oratio quid est? A. congrua partium ordinatio perfectam sententiam demonstrans, cuius partium aliquid separatim significatum est. K. quomodo separatim significatum? A. plena oratio: Virgilius *Aeneadas* cecinit. Virgilius igitur & *Aeneadas* & cecinit, hæc tria separata aliquid per se significant. Virgilius, hominem, *Aeneadas* gentem, cecini.....

Definitio enunciationis.

KAROLVS.

Quid est enunciatio? A. enunciatio est oratio veri vel falsi significatiua. K. quomodo veri vel falsi significatiua? A. principales sunt species orationis, secundum Dialecticos quinque, sed hæc sola, id est, enunciativa verum aliquid vel falsum significat; vt homo est, vel homo non est, Socrates disputat, Socrates non disputat; horum enim vnum verum esse necesse est, id est, aut Socratem disputare, aut Socratem non disputare. Et in hac sola specie Philosophi qui de veritate rerum vel de falsitate disputauerunt, omnes suas posuerunt controuersias. K. Num & illæ aliæ species quatuor ad Dialecticos non pertinent? A. non pertinent ad Dialecticos, sed ad Grammaticos. K. tamen illarum nomina cum exemplis dicit.

Interrogatiua.

ALBINVS.

Est enim quædam species orationis interrogatiua, vt, Quo te Mæri pedes? an qua via ducit in urbem?

Im-

36.

Imperatiua.

Est quoque quaedam species orationis imperatiua. Vnde apud te, voca Zephyros, & labere pennis.

37.

Deprecatiua.

Est etiam quaedam orationis species deprecatiua, vt: Iuppiter pius, precibus si fleceris vllis.

38.

Vocatiua.

Est etiam species quaedam orationis vocatiua, vt hæc: Ades libere. Sed nulla harum specierum aliquid verum vel falsum significare potest. Sed sola enuntiatiua aliquid veritatis vel falsitatis ostendit.

39.

Definitio adfirmationis.

K Adfirmatio quid est? A. Adfirmatio est enuntiatio aliquid de aliquo, vt: Socrates est, vel alicuius de aliqua re, vt: Caelum volubile est.

40.

Item definitio contradictionis & negationis.

KAROLVS.

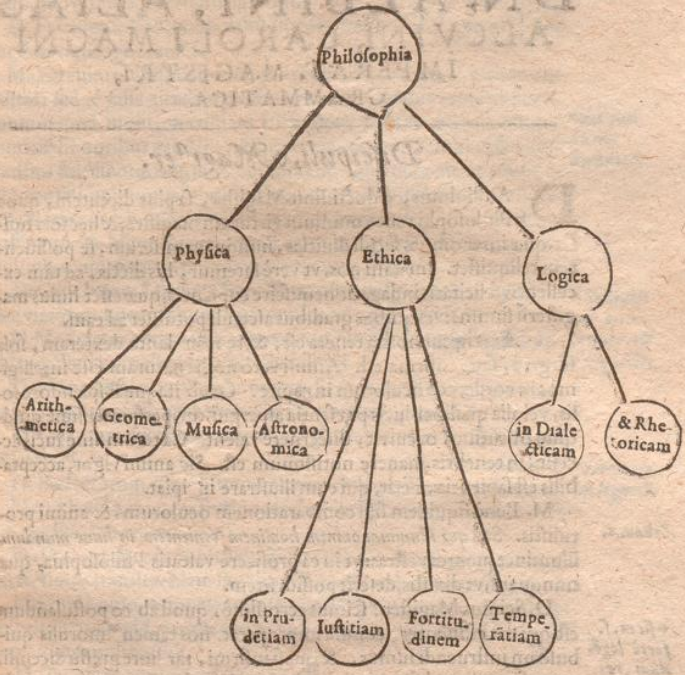
Negatio quid est? A. Negatio est alicuius ab aliquo, vt: Socrates non est, vel alicuius de aliqua re, vt: Caelum volubile non est.

Contradictio quid est? A. Contradictio est adfirmationis & negationis oppositio, vt: Socrates disputat, Socrates non disputat.

In fine representat Cod. S. Galli hanc figuram.

DN. ALBERTI
ARCV. AROLMACI
MAGISTRI

bb DN.